

EMLÉKEZÉS VRABÉLYI MÁRTONRA, HEVES MEGYE NAGY FLÓRAKUTATÓJÁRA

SUBA János

Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Növénytani Tanszéke, Eger

ABSTRACT: (In memory of Márton Vrabélyi, the great florist of County Heves.) — A number of very important, but up to the present day less known data are given by author to a famous botanist's life, who lived and worked in County Heves.

105 évvel ezelőtt 1877. június 21-én az „Eger” c. hetilapban egy gyászír jelent meg, mely hírül adta, hogy VRABÉLYI MÁRTON nyugalmazott gazdatiszt hosszas betegeskedés után június 17-én, 70 éves korában elhunyt. Ez a gyászír azonban az ilyenkor megszokott rövid értesítésen kívül elismerő sorokban, hosszasan méltatta VRABÉLYI emberi értékeit és munkásságának érdemeit, melyet elsősorban a botanika tudományában ért el. „A boldogult egyike volt azoknak, kik rögzös pályájukon hűség-, becsületesség, tisztesség és becsülésben öszültek meg. Az elhunyt, hivatásának lankadatlan, buzgalomteljes betöltése mellett, a nyugalom óráit, valamint élte utolsó nyugodalmi éveit kizárólag a tudománynak szentelé. Kedvenc tudománya volt a *növénytan*, melyet, mint pályája egyik legfontosabb studiumát kiváló előszeretettel ápolt. VRABÉLYI MÁRTON ez idő szerint hazánk egyik legbuzgóbb, s jártasabb *gyakorlati botanikusa* volt, kitűnő bűvara, gyűjtője a mátrai flórának, melyet külföldi szaklapokban számos figyelmet gerjesztett jeles cikkben ismertetett. E tanulmányozásai, s működése közben összeköttetésben állott Európa legnevezetesebb növénytudósaival, kikkel növény-csereviszonyt, s a talált új válfajok, új sajtáságos növény alakulások és jelenségek fölött élénk tudományos eszmecserét folytatott. Innét van, hogy hazai, különösen a mátrai teljes virányon kívül, nagy számú külföldi, érdekes növénypéldányt halmozott össze, szakkedvelő magánembernél ritka gazdag növénygyűjteményében, melyet meghálálhatatlan nagylelkűséggel cist. rendű derék egri főgymnásiumnak ajándékozott nemcsak, hanem e gyűjteményt több éven át gyarapítva, páratlan odaadó gonddal s szakértelemmel berendezte és gondozta. E gyűjtemény, mely ma 10 000-et haladó példányt foglal magában, egyike az egri főgymnásiumi múzeum legbecsesebb, s leggazdagabb gyűjteményeinek, mely hazai középtanodáinkban ritkítja párját!”

Ezek után sokakban felmerülhet a kérdés, hogy milyen kapcsolatok fűzték Heves megyéhez a nagy botanikust? Életrajza viszonylag egyszerű. 1807-ben született a Szepes megyei Répáson. Életének jelentős részét gr. KÁROLYI GYÖRGY mátraaljai gazdaságában töltötte, Parádon volt intéző. Szabad óráit a szenvedélyesen szeretett és művelt szaktudományának, a botanikának

MAGYAR VIRÁNY

Hebeoris tristis L
Somoru Estike

Heves Megye. Gyöngyös mellett. Tan.
 legyen 10 Maj 1866

Vrabélyi

MAGYAR VIRÁNY

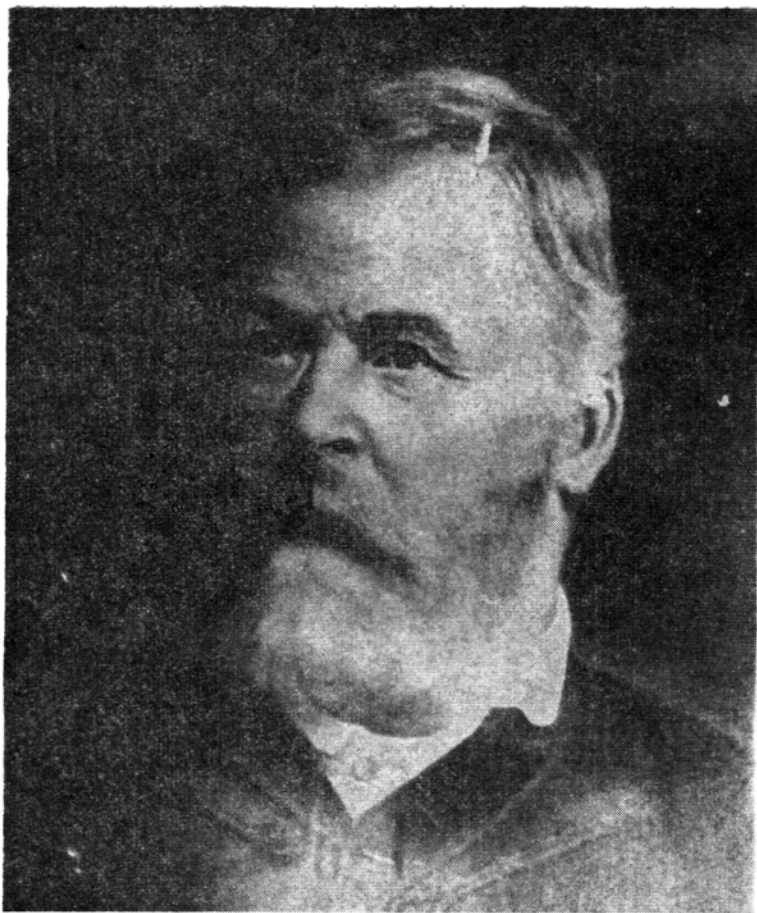
Lunaria rediviva L
Begyes Lapota

Heves Megye Bodony. bagolykő -
 20 Majus 1866

Vrabélyi

1. ábra. Herbáriumi cédulák Vrabélyi kézírásával

szentelte. A Mátra és Eger környéke flórájának igazi felkutatója volt. Kapcsolatban állt kora legjobb botanikusával. Sok exsiccatumot küldött KERNER ANTALnak, a bécsi egyetem világhírű tanárának. Jó kapcsolatban állt SCHURral, az Erdélyt kutató híres botanikussal. Nyugalomba lépése után Egerbe költözött, s itt gazdag gyűjteményének katalogizálásával s rendszerezésével töltötte utolsó éveit. Bevezette a „füvészet” tudományába az egri főgimnázium fiatal tanárait és diákjait. Így került kapcsolatba a fiatal BORBÁS VINCCÉvel is, aki a magyar flórakutatásnak a XIX. sz. második felében a legnagyobb alakja lett. BORBÁS is egri diákként kezdte magasra ívelő pályáját. Botanikai érdeklődését, az akkori, növényekben oly gazdag „érseki kert” ébresztette fel. További fejlődésében az a szerencsés véletlen segítette, hogy VRABÉLYI mellett tanulságos kirándulásokat tehetett a Bükkben és a Mátrában. VRABÉLYI szenvedélyes gyűjtője volt a Mátrának, s elsőnek írta meg a Mátra flóraenumerációját (1868). E mellett még megkísérelte annak növényföldrajzi ismertetését is. „A Mátra növényföldrajzi vázlatos ismertetése” (*Egri Cisz. Főgym. Ért.* 1890) című munkájában. Jelentősebb műve még: „Adatok Heves megye virányához. Heves és Külső Szolnok vármegyék leírása, (Eger, 1868). Szép és érdekes, több ezer lapos növénygyűjteményét a Ciszterci Rend Egri Kath. Főgymnáziumának adományozta. Később is ez szolgált fő forrásul a modern mátrai flóramű megírásához (SOÓ R.: A Mátra hegység és környékének flórája, 1937.). E gyűjteménynek egy része az utóbbi években az Egri Tanárképző Főiskola Növényteni Tanszékére került, ahol a herbárium alapját képezi. Összesen 1342 növény, az amit ebből VRABÉLYI saját közüleg gyűjtött, a többi értékes cserepéldány. Herbáriumának más

2. ábra. Vrabélyi Márton portréja (olajfestmény után).

részét a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Növénytani Tanszéke őrzi. A híres erdélyi botanikus, SCHUR FERDINÁND, VRABÉLYI kortársa és tisztelője egy szép magyar bennszülött (endemikus) növény elnevezésében örökítette meg a nevét. Ezt a növényt azóta *Hesperis matronalis* L. ssp. *Vrabelyiana* (SCHUR) SOÓ néven ismeri a tudományos világ. Magyar neve: hölgy estike, a Tarkó és a Kőhát sziklaerdeit díszíti szép fehér keresztcs virágjával.

VRABÉLYI MÁRTON kitűnő botanikai érzékével, alapos és rendszeres munkájával nagyban hozzájárult a múlt század nagy flórakutató munkájához, mely hazánk ismeretlen növényeit tárta fel a tudomány és a gyakorlat számára. Értékes adatokat, gondolatokat szolgáltatott, az akkor születő új modern tudomány, a növényföldrajz számára. A legnagyobb botanikusokkal méltán említhetjük együtt a nevét annak, aki főfoglalkozása mellett, szerényen, de sokat áldozott a tudománynak, s munkásságával gazdagította Eger és Heves megye nagyjainak számát.

IRODALOM

1. VRABÉLYI MÁRTON művei: Correspondenz aus Parád am 25. September 1866. *ÖstBot. Zs.* 1866. XVI. köt. 360 l. — Adatok Heves megye virányisméjéhez. (Beitrage zur Flora des Komitates Heves.) *Heves és Külső Szolnok várm. leír.* 1868. 142—164. l. — A Mátra növényföldrajzi vázlata. (Pflanzengeographische Skizze. des Matra-Gebirges.) *MOT Vándor-gy-Munk.* 1869. XIII. (1868). köt. 281—283. l. — Correspondenz aus Erlau in Ungarn, am 3. Dezember 1874. *Öst-Bot Zs.* 1875. XXV. köt. 33—34. l. — A Mátra növényföldrajzi vázlatos ismeretése. (Die Pflanzengeographia des Matra-Gebirges.) *Egri kath. főgymn. ért.* 1890/91. 1891. 65—71. l.
2. VRABÉLYI MÁRTONNAL kapcsolatos közlemények:
GOMBÓCZ E. (1936): A magyar botanika története, *Magyar Tud. Akad.* Bp. 1936. 551. o. — SOÓ, R. (1943): Előmunkálatok a Bükk-hegység és környéke flórájához. *Bot. Közl.* 1943. XI. 3—4. 170. o. — *Eger c. hetilap* 1877. jún. 21. (Nekrológ) — *Vasárnapi Újság* 1877. jún. 24. (Nekrológ).

Érkezett: 1981. IV. 10.

Dr. SUBA János
Ho Si Minh Tanárképző Főiskola
Növénytani Tanszéke
H—3301 EGER
Pf. 47.